

Uchwała z dnia 29 października 2002 r.

III UZP 8/02

Przewodniczący SSN Beata Gudowska (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Krystyna Bednarczyk, Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 października 2002 r. w sprawie z wniosku Bogdana L. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w T.M. o zasiłek chorobowy, zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 25 czerwca 2002 r. [...]

„Czy do okresów ubezpieczenia, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. Nr 60, poz. 696 ze zm.) wlicza się zgodnie z ust. 2 tego przepisu okres poprzedniego ubezpieczenia społecznego rolników (art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jednolity Dz.U. z 1998 r., Nr 7, poz. 25) ?”.

podjął uchwałę:

Do okresów ubezpieczenia, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. Nr 60, poz. 696 ze zm.) wlicza się - zgodnie z ust. 2 tego przepisu - okres poprzedniego ubezpieczenia społecznego rolników (art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników - tekst jednolity Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.).

U z a s a d n i e n i e

Bogdan L. podlegał ubezpieczeniu społecznemu jako rolnik prowadzący gospodarstwo w okresie od dnia 17 sierpnia do dnia 31 grudnia 1999 r. Po rozpoczęciu w dniu 2 grudnia 1999 r. prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej przy-

stąpił dobrowolnie do ubezpieczenia chorobowego na podstawie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.). Zachorował w dniu 12 maja 2000 r., po upływie krótszego niż 180-dniowy okresu tego ubezpieczenia. W ocenie organu ubezpieczeń społecznych, nie spełnił - przewidzianego w art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. Nr 60, poz. 636 ze zm.) - warunku wyczekiwania na prawo do zasiłku chorobowego. Dlatego decyzją z dnia 20 czerwca 2000 r. ZUS odmówił mu prawa do tego świadczenia. Decyzję tę zmienił Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 30 października 2001 r. i przyznał ubezpieczonemu zasiłek za okres zwolnienia chorobowego od dnia 12 do 29 maja 2000 r., dokonując odmiennej oceny prawnej przytoczonego stanu faktycznego. Potraktował nieprzerwane ubezpieczenie wnioskodawcy kolejno z tytułu zatrudnienia, prowadzenia gospodarstwa rolnego i prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej jako okres poprzedniego ubezpieczenia, wliczany do okresu wyczekiwania, o którym mowa w art. 4 ust. 2 ustawy o świadczeniach pieniężnych.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi, przy rozpoznawaniu apelacji Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w T.M., powziął istotną wątpliwość co do sposobu rozstrzygnięcia sporu „przy innym niż literalne odczytaniu przepisu art. 4 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu chorobowym”, w szczególności przez odwołanie się do ubezpieczenia chorobowego rolników. Zaprezentował przy tym pogląd o nieracjonalności twierdzenia, że osobie podlegającej dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu określonego ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych nie można wliczyć okresu poprzedniego ubezpieczenia rolniczego do okresu, o którym mowa w art. 4 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu chorobowym, w sytuacji, gdy rolnik także podlega ubezpieczeniu chorobowemu z mocy ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r., Nr 7, poz. 25 ze zm.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W systemie ubezpieczenia społecznego, regulowanym ustawą z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, prawo do świadczeń z tytułu choroby uzależnione jest od przebycia w ubezpieczeniu określonego czasu. Czas ten, nazywany „okresem wy-

czekiwania (karencji)", uzależnia nabycie prawa do zasiłku od pozostawania przez wymagany czas w ubezpieczeniu chorobowym. Oczekiwanie na nabycie prawa do świadczeń nie jest wymagane tylko wówczas, gdy nastąpienie ryzyka niezdolności do pracy, chronionego tym ubezpieczeniem, wiąże się ze skutkami wypadku przy pracy (art. 84 tej ustawy) oraz w sytuacjach określonych w art. 4 ust. 3 ustawy. Zasadniczo więc, zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych ubezpieczony nabywa prawo do zasiłku chorobowego po upływie 30 dni nieprzerwanego ubezpieczenia chorobowego, jeżeli podlegał ubezpieczeniu obowiązkowo lub 180 dni, jeżeli podlegał mu dobrowolnie.

W art. 4 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. doszło do istotnej zmiany tego warunku przez powiązanie jego spełnienia z nieprzerwanym pozostawaniem w ubezpieczeniu, zamiast ujętego w poprzedniej ustawie (art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa - jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143, ze zm.) „przepracowaniem co najmniej jednego miesiąca”. Zmiana ta implikuje twierdzenie, że obecnie okres wyczekiwania nie jest już identyfikowany z okresem trwania pracowniczego tytułu ubezpieczenia, lecz z ubezpieczeniem chorobowym rozumianym jako okres objęty obowiązkiem opłacania składek. Okresami takimi są oczywiście okresy, o których mowa w art. 11 ust. 1 i 2 w związku z art. 13 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, lecz wobec braku ich definicji powstaje - ujęty w zadanym pytaniu - problem, czy chodzi tylko o okresy objęte tą ustawą, czy także o inne, w szczególności okresy ubezpieczenia chorobowego na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Za punkt wyjścia argumentacji przemawiającej za dopuszczalnością kumulowania wszystkich okresów ubezpieczenia chorobowego, niezależnie od tytułu podlegania temu ubezpieczeniu, należy przyjąć, że skoro „wyczekiwanie” nie jest już identyczne z „przepracowaniem” wymaganego okresu, to chodzi o każdy okres ubezpieczenia, zarówno ten, o którym mowa w art. 13 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, jak i w art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Wprowadzenie przez ustawodawcę do systemu prawnego pojęcia, któremu w różnych aktach prawnych nadano taką samą nazwę, oznacza, że w każdym wypadku powinno ono być rozumiane w ten sam sposób, chyba że o odmiennym jego znaczeniu postanowi ustawodawca, albo można je wywieść z treści tego aktu prawnego. W przepisach ustawy o świadczeniach pieniężnych i ubezpieczeniu

społecznym rolników nie można jednak odnaleźć przesłanek nakazujących odmienne pojmowanie znaczenia użytych w nich słów „ubezpieczenie chorobowe”.

Ustawodawca, który w art. 6 pkt 11 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników skonkretyzował pojęcie ubezpieczenia emerytalno-rentowego jako ubezpieczenie określone w ustawie, nie odniósł się do ubezpieczenia chorobowego, z czego wynika, że nie miał zamiaru ograniczania jego zakresu.

Odmienny pogląd, że okres wyczekiwania obejmuje wyłącznie okres ubezpieczenia społecznego na podstawie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, wyprowadzany jest z brzmienia art. 1 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, który stanowi, iż świadczenia pieniężne na warunkach i w wysokości określonych przez tę ustawę przysługują osobom objętym ubezpieczeniem społecznym w razie choroby i macierzyństwa określonym w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych, zwanym „ubezpieczonymi”, w związku z art. 5 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, według którego ubezpieczenie społeczne rolników - jeżeli nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia na podstawie ustawy - regulują odrębne przepisy. W poglądzie tym należy dostrzec błąd, polegający na identyfikacji podlegania ubezpieczeniu chorobowemu, czyli posiadaniu tytułu ubezpieczenia i bycia jego podmiotem, z zaliczaniem okresów ubezpieczenia do stażu wymaganego do uzyskania prawa do świadczeń. Należy zwrócić uwagę, że w art. 4 ust. 1 pkt 1 w związku z ust. 2 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby nie chodzi o podleganie ubezpieczeniu w chwili zaistnienia ryzyka ubezpieczenia, o tym bowiem stanowi art. 6 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych, lecz o posiadanie w tym momencie okresu ubezpieczenia wystarczającego do uruchomienia wypłaty świadczeń (nie dotyczy to tylko sytuacji wymienionych w art. 4 ust.3 ustawy). Mówiąc inaczej, racją wliczenia poprzednich okresów ubezpieczenia (pod warunkiem, że były nieprzerwane albo przerwa między nimi nie przekraczała 30 dni, lub była spowodowana urlopami wychowawczym i bezpłatnym, czy odbywaniem zasadniczej służby wojskowej), jest uzyskanie odpowiedniej sumy składek w funduszu ubezpieczenia chorobowego. Przyjmując stanowisko Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, należałoby stwierdzić, że skutek ten realizuje się tylko przez odprowadzenie składki na ubezpieczenie chorobowe do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a już nie do Funduszu Składowego Ubezpieczenia Społecznego Rolników. Tak byłoby rzeczywiście, gdyby ustawodawca rozdzielił ubezpieczenie społeczne rolników od

ubezpieczenia społecznego innych osób w sposób zupełny, bez wzajemnego przenikania i - właśnie - zaliczania okresów ubezpieczenia. Nie ma takiej linii podziału, a kierunek zmian w prawie dyktuje przekonanie o tendencji przeciwnej. Od dnia 1 stycznia 1992 r., przepis art. 15a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nakazał wliczanie do okresu wyczekiwania na prawo do zasiłku chorobowego (wymaganego zresztą tylko w ubezpieczeniu dobrowolnym) okresów podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu, jeżeli zainteresowany nie nabył prawa do analogicznego świadczenia z tego ubezpieczenia. „Inne ubezpieczenie” to właśnie ubezpieczenie społeczne lub zaopatrzenie emerytalne określone w odrębnych przepisach (art. 6 pkt 16 tej ustawy).

Nie ma żadnego zatem powodu, aby - stosując art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa - osobie podlegającej dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu określone ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych, odmówić wliczenia okresu poprzedniego ubezpieczenia społecznego rolników. Pamiętać trzeba przy tym, że obydwie ustawy - rolnicza i systemowa - utożsamiają okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu z okresem opłacania składek. W art. 6 pkt 14 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników okres podlegania określone ubezpieczeniu społecznemu definiowany jest nawet jako ten tylko, w którym zostały opłacone przewidziane w odpowiednich przepisach składki na ubezpieczenie. Uznanie niedopuszczalności kumulowania okresów opłacania składek w obydwu systemach ubezpieczenia społecznego doprowadziłoby do tego, że przy nieprzerwanym obowiązku ich opłacania ochrona ubezpieczeniowa zanikałaby na czas nowego okresu wyczekiwania. Przewidziany ustawą okres 180-dniowy ulegałby wydłużeniu, nie znajdującemu uzasadnienia w przerwie świadczenia składek.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w uchwale.

=====